

LA MORT NO EXISTEIX

Com havia fet tota la seva vida, la Tània Kovaltxuk només pensava en els altres i mai en ella mateixa. Ara també es preocupava només pels altres i s'entristia d'allò més. S'imaginava la mort només en la mesura en què la veia com quelcom torturador per a en Serguei Golovín, per a la Mússia i per als altres; per a ella mateixa era com si no la concernís.

Per compensar-se de la presència d'ànim que havia mostrat durant el judici plorava hores senceres com només saben fer les dones grans que han conegut moltes afliccions o la gent jove però alhora molt compassiva i bona. I el pensament que a en Serguei li pogués faltar tabac, que en Werner potser estigués privat del seu habitual te fort, i que, a més a més, havien de morir, la turmentava no pas menys, si fos possible, que la mateixa execució. L'execució era una cosa inevitable i fins i tot secundària, sobre la qual no valia la pena pensar, però si una persona emprisonada, a la vigília de l'execució, no té tabac, això sí que és del tot insuportable. Recordava, revisava en el seu pensament els detalls de la vida en comú i se li glaçava el cor d'espant, imaginant la trobada d'en Serguei amb els seus pares.

I sentia una llàstima especial per la Mússia. Ja feia temps que li semblava que la noia estimava en Werner, i, encara que no fos veritat en absolut, així i tot imaginava per a ells dos una relació feliç i lluminosa. En llibertat, la Mússia duia un anell de plata, en el qual hi havia un crani i uns ossos amb una corona d'espines al

voltant; sovint la Tània Kovaltxuk se sentia malament en veure aquell anell, com si fos un símbol de la fatalitat, i mig de broma, mig seriosament, demanava a la Mússia que se'l tragués.

—Dóna-me'l —li pregava.

—No, Tània, no te'l donaré. Perquè tu ja tindràs aviat un altre anell al dit.

Per alguna raó tothom es pensava que al seu torn, indiscutablement, s'havia de casar i ben aviat, i això l'ofenia perquè ella no volia cap marit. I recordant les seves converses mig de broma amb la Mússia, i que la noia ara estava condemnada sense remei, se sufocava a causa de les llàgrimes i d'una pietat tota maternal. Cada vegada que tocaven les hores alçava el rostre explorallat i parava l'orella: com allà, també a les altres cel·les rebien aquest toc monòton i insistent de la mort.

Però la Mússia era feliç.

Amb les mans creuades rere l'esquena, vestida amb la roba baldera de presidiària que li donava un estrany aspecte masculí, de noi adolescent amb un vestit aliè, caminava a passos regulars i infatigables. Les mànigues de la bata li anaven llargues i se les havia replegat, de manera que els braços delicats, gairebé de nena, prims, sortien de les amples obertures com tiges de flors d'un gerro tosc i brut. El teixit aspre li fregava el coll prim i blanc i l'hi irritava, i de tant en tant, amb un moviment de les dues mans, la Mússia es destapava la gola i amb molt de compte es palpava amb el dit el lloc on tenia la pell envermellida i irritada.

La Mússia caminava... i es justificava davant de la gent, dolguda i enrojolada. Es justificava perquè a ella, una joveneta insignificant, que ben poc havia fet i que no era en absolut una heroïna, la volien sotmetre a aquella mateixa mort magnífica i honorable que abans que ella havien patit els veritables herois i els

màrtirs. Amb una fe indestructible en la bondat humana, en la compassió, en l'amor, s'imaginava com en aquell moment la gent s'inquietava per ella, com patia, com la planyien, i sentia tanta vergonya que s'enrojolava, com si morint a la forca cometés alguna mena de turpitud enorme.

Ja havia demanat al seu advocat, l'últim cop que s'havien vist, que li proporcionés verí, però ara tot d'una se n'adonà: ¿i si ell i els altres es pensaven que ho feia per pura afectació o per covardia, i que, en comptes de morir discretament i sense cridar l'atenció, el que pretenia era que es parlés d'ella encara més? I apressadament afegí:

—No, no, de fet no val la pena.

I ara només volia una sola cosa: explicar a la gent i demostrar precisament que ella no era cap heroïna, que morir no era de cap de les maneres una cosa terrible, que no calia que la planyessin ni que es preocupessin per ella. Explicar-los que no era en absolut culpa seva que l'haguessin condemnada, tan jove i tan insignificant com era, a una mort com aquella, ni que es fes tant de rebombori al seu voltant.

Com qualsevol persona que és condemnada en ferm, la Mússia buscava justificacions, intentava trobar si més no alguna cosa que realcés el seu sacrifici, que li donés un autèntic valor. Raonava:

—És clar que sóc molt jove i que hauria pogut viure molt més. Però...

I com s'esmoreeix una espelma amb les primeres clarors del sol ixent, pàl·lides i ombrívoles li semblaven la joventut i la vida davant d'allò gran i radiant que havia d'il·luminar la seva senzilla testa. No hi havia justificació possible.

¿O bé podia ser-ho allò tan especial que duia al cor: un amor sense límits, una disposició il·limitada a fer alguna proesa, una

despreocupació il·limitada envers ella mateixa? Car realment no era culpa seva si no li donaven l'ocasió de fer tot el que podia i volia dur a terme..., si la mataven al llinar del temple, al peu de l'altar.

Però si era així, si el valor d'una persona no venia només pel que ha fet, sinó també pel que hauria volgut fer, aleshores..., aleshores ella era mereixedora de la corona de màrtir.

«¿És possible —pensa ara la Mússia, tota confosa—, és possible que en sigui mereixedora? ¿Em mereixo que la gent plori per mi, que es preocupi per mi, tan petita i insignificant com sóc?»

I una joia inefable l'envaeix. No hi ha dubtes, ni vacil·lacions, ha estat admesa, ha entrat de ple dret a les files d'aquells il·luminats que des de fa segles pugen al cel mitjançant fogueres, suplicis i execucions. Un món lluminós, la pau i una felicitat tranquil·lament radiant. Era com si ja hagués abandonat la terra i s'acostés al sol desconegut de la veritat i la vida, i que, incorporària, planés en la seva llum...

«¿I això és la mort? ¿Quina mort és això?»», pensa la Mússia, tota satisfeta.

I si es reunissin a la seva cel·la savis, filòsofs i botxins de tot el món, estenent al seu davant llibres, escarpels, destrals o sogues per demostrar-li que la mort existeix, que l'home mor i el maten, que no hi ha immortalitat, l'únic que aconseguirien seria sorprendre-la. ¿Com podia no existir la immortalitat si ja era immortal ara? ¿De quina immortalitat, de quina mort podien encara parlar si ella ja era morta i immortal, viva en la mort com havia estat viva en la vida?

I si li haguessin dut a la cel·la un taüt fètid amb el seu propi cos en descomposició i li haguessin dit: «Mira! Ets tu!», ella hauria contestat: «No, això no sóc jo.»

I si l'haguessin volgut convèncer, espantant-la amb el sinistre espectacle de la putrefacció, que allò era ella..., ella!, la Mússia hauria contestat amb un somriure:

—No. Sou vosaltres els qui penseu que això sóc jo, però no, no sóc jo. Jo sóc aquesta amb qui esteu parlant, ¿com voleu que sigui *això*?

—Però estàs a punt de morir i et convertiràs en això.

—No, jo no moriré.

—T'executaran. Mira, aquí tens la sogra.

—M'executaran, però no moriré. ¿Com he de morir si ja ara sóc immortal?

I llavors es retirarien els savis, els filòsofs i els botxins, tot dient amb un estremiment:

—No trepitgeu aquest lloc. Aquest indret és sagrat.

¿En què pensava encara la Mússia? En moltes coses pensava, car el fil de la vida no es trencava per a ella amb la mort, i encara s'anava descabdellant plàcidament i amb regularitat. Pensava en els companys: en aquells llunyans que amb tristesa i dolor patien per l'execució que ja els esperava, i en aquells propers que pujarien al patíbul amb ella. La sorprenia en Vassili: ¿per què tenia tanta por, ell que sempre havia estat molt valent i que fins era capaç de fer broma amb la mort? Encara dimarts al matí, quan li havien subjectat a la cintura els dispositius explosius que al cap de poques hores els havien de fer explotar a ells mateixos, a la Tània Kovaltxuk li tremolaven les mans de l'emoció i l'havien hagut d'apartar, però en Vassili bromejava, feia el pallasso, sense parar de moure's, i fins es mostrava tan imprudent que en Werner li havia dit tot sever:

—No cal tanta familiaritat amb la mort.

¿Com podia ser que ara tingués por? Però era tan aliena a l'ànima de la Mússia aquesta por incomprendible que ben aviat

deixà de pensar-hi i de buscar-ne els motius; de sobte li vingueren unes ganes desesperades de veure en Serguei Golovín i de riure amb ell. Reflexionà i tingué unes ganes encara més desesperades de veure en Werner i de convèncer-lo d'alguna cosa. I, imaginant-se'l caminant al seu costat amb un pas precís i mesurat, que enfonsava els talons a terra, la Mússia li deia:

—No, Werner, estimat meu, això és una absoluta fotesa, no té cap importància que hakis mort en N. N. o no. Ets intel·ligent, però és com si juguessis la teva partida d'escacs: agafes una peça, després una altra, i has guanyat. Aquí el que importa és que estem preparats per morir. ¿Ho entens? Perquè ¿què pensen aquests senyors? Que no hi ha res de més terrible que la mort. Ells han ideat la mort, són ells els qui tenen por i ens la volen encomanar. A mi fins i tot m'agradaria una cosa: avançar tota sola enfront d'un regiment sencer de soldats i començar a disparar contra ells amb una Browning. Tant se val que jo sigui una de sola i ells milers, i que jo no mati ningú. El que importa és que ells siguin milers. Quan milers de persones en maten una de sola, això significa que aquesta única persona és qui ha guanyat. És veritat, Werner, estimat meu.

Però era evident que no volia dur la demostració més enllà; al capdavant, segur que en Werner ja ho havia entès. O potser simplement els seus pensaments no volien concentrar-se en una sola cosa, com un ocell planant en vol pausat, que veu horitzons il·limitats, que té accés a tot l'espai, a tota la profunditat, a tota la joia del tendre i acariciador cel blau. Sonaven les hores contínuament, tot fent vibrar l'espès silenci, i amb aquests sons harmòniosos i llunyans se li barrejaven els pensaments, fins al punt que es posaven a dringar, i les llisquents imatges es transformaven fàcilment en música. Era com si en la fosca nit tranquil·la la Mússia transités per algun camí ample i pla, gronxada per tous ressorts,

enmig d'un repic de cascavells. Totes les angoixes, totes les inquietuds havien marxat, el cos esgotat es dissolia en la tenebra, i el pensament, tot i fatigat amb alegrança, creava tranquil·lament brillants imatges, embriagant-se amb els seus colors i la seva suau serenor. La Mússia pensava en tres companys seus, penjats no feia gaire, i els seus rostres eren clars, jovials i propers, ja més propers que els dels vius. Així, al matí, un pensa joiosament en la casa dels amics on entrarà a la tarda, amb una salutació als llavis somrients.

La Mússia estava cansada de caminar. S'estirà prudentment a la llitotxa i continuà somiejant amb els ulls una mica closos. Sonaven les hores contínuament, tot fent vibrar el silenci mut, i a les seves ribes ressonants suraven amb placidesa tot d'imatges clares i cantaires. La Mússia pensava: «¿De debò és això, la mort? Déu meu, quina meravella! ¿O això és la vida? No ho sé, no ho sé. Miraré i escoltaré.»

Ja feia algun temps, des dels primers dies de la detenció, que la seva oïda havia començat a sentir coses imaginàries. Molt musical, s'havia anat afinant en el silenci, i sobre aquest fons, a partir de menuts granets de realitat, com ara els passos dels sentinelles pels corredors, el toc de les hores, el mormol del vent a la teulada de ferro, el cruixit d'una llanterna, creava tot de quadres musicals. Al principi, la Mússia els temia i se'ls treia de sobre com al·lucinacions malaltisses; després va entendre que ella estava ben sana i que no es tractava de cap malaltia, i s'hi havia lliurat d'allò més tranquil·la.

I ara, de sobte, de forma perfectament clara i neta, sentia els sons d'una música militar. Astorada, obrí els ulls i dreçà el cap: a fora era de nit i el rellotge tocava les hores. «Ja torna a començar», va pensar amb calma, i tancà els ulls. Tot just tancats, la música tornà a sonar. Se sentia clarament com de darrere d'un edi-

fici, a la dreta, sorgien els soldats, tot un regiment, que passava per sota de la finestra. Els peus marcaven el pas ordenadament sobre la terra glaçada: un-dos!, un-dos!... Fins i tot se sentia de vegades com cruixia el cuir d'alguna bota o com de sobte relliscava un peu i a l'instant reprenia l'equilibri. I la música s'acostava: una marxa del tot desconeguda, però molt forta i d'allò més animada i festiva. Era evident que a la fortalesa hi havia alguna festa.

I ja tenia l'orquestra sota la finestra, tota la cel·la era plena de sons alegres, rítmics i discordants en conjunt. Una gran trompeta de coure desafinava ostensiblement, ara retardada, ara avançant-se de forma còmica... La Mússia veu el soldat que toca aquesta trompeta, la seva cara afanyosa, iriu.

Tot s'allunya. Els passos es van extingint: un-dos!, un-dos! De lluny, la música encara resulta més bonica i joiosa. Un cop més la trompeta amolla, estrident, una alegre nota falsa i tot s'extingeix. I de nou al campanar sonen les hores lentament, tristament, fent vibrar a penes el silenci.

«Se n'han anat», pensa la Mússia amb un punt d'amargor. Lamenta la partença d'aquests sons tan joiosos i divertits, fins i tot lamenta la partença dels soldats, perquè ells, afanyosos, amb les trompetes de coure i les botes que cruixen, no tenen res a veure amb aquells altres contra els quals hauria volgut disparar la seva Browning.

—Va, una mica més! —demana afectuosament. I tornen. S'inclinen damunt seu, l'envolten amb un núvol transparent i se l'emporten a les altures, allà per on passen volant els ocells migradors, tot xisclant com heralds. A dreta, a esquerra, a dalt, a baix, xisclen com heralds. Criden, proclamen, anuncien el seu pas a la llunyania. Esbateguen les amples ales, i la tenebra les sosté, com també les sosté la llum; i en els seus pits bombats, que

fendeixen l'aire, es reflecteixen les lluors blavoses de la ciutat de sota. A la Mússia li batega el cor cada cop més regularment, la seva respiració és cada cop més calmada i suau. S'adorm. Té el rostre cansat i pàl·lid, fa ulleres, i que delicats són els braços esprimatxats de la noia!, però als seus llavis hi ha un somriure. Demà, quan surti el sol, aquest rostre humà quedarà desfigurat per una ganyota inhumana, s'inundarà el cervell de sang espessa i els ulls vidriosos sortiran de les conques..., però avui dorm tranquil·lament i somriu en la seva gran immortalitat.

La Mússia s'ha adormit.

A la presó, tanmateix, la vida continua, sorda i atenta, cega i vigilant alhora, talment una angoixa eterna. En algun lloc hi ha qui camina, en algun lloc hi ha qui mormola. En algun lloc, el soroll d'un fusell. Sembla com si algú cridés. Però pot ser que ningú no hagi cridat, que sigui simplement una al·lucinació deguda al silenci.

L'espill de la porta s'obre sense fer remor, per l'obertura es veu un rostre ombriu amb bigoti. Tot sorprès, clava els ulls llargament en la Mússia..., i després desapareix igual que ha aparegut, sense fer remor.

Sona i canta el carilló del rellotge, llargament, penosament. Com si cap a una alta muntanya s'arrosseguessin les cansades hores a mitjanit i cada cop fos més difícil l'ascensió. S'interrompen, rellisquen, rodolen cap avall amb un gemec..., i de nou s'enfilen penosament cap al negre cim.

En algun lloc hi ha qui camina, en algun lloc hi ha qui mormola. I ja enganxen els cavalls als negres carruatges sense fanals.